

Nr 382.

Godkänd av första kammaren den 11 juni 1930.

Godkänd av andra kammaren den 11 juni 1930.

Riksdagens skrivelse till Konungen, angående ändring av grunderna för det akademiska befordringsväsendet.

(Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.)

(Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.)

Till Konungen.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 370 har framhållits behovet att en allsidig utredning verkställdes angående största möjliga garantier för objektiv och saklig handläggning och prövning av i motionen avsedda akademiska befordringsärenden, om vidtagande av den reglering av befordringsväsendet, vartill utredningen kunde föranleda, samt om framläggande för riksdagen, i den mån så erfordrades, av förslag i ämnet.

Vidare har i en likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 373, hemställts, att utredning måtte äga rum och i den mån så erfordrades för riksdagen framläggas förslag till ändring av grunderna för det akademiska befordringsväsendet i enlighet med de grundsatser, som i motionens motivering angivits.

Riksdagen får erinra därom att frågan om det akademiska befordringsväsendets organisation senast varit föremål för utredning av inom ecklesiastikdepartementet den 18 december 1918 tillkallade sakkunniga med uppdrag att biträda med uppgörande av förslag i syfte att befordra ett skyndsammare tillsättande av lediga professors- med flera befattningar vid universiteten och Karolinska institutet. I dessas i juli 1922 avgivna betänkande finnes en översikt över det akademiska befordringsväsendets utveckling i Sverige (s. 67), till vilken riksdagen får hänvisa. Över betänkandet avgåvos yttranden av vederbörande akademiska myndigheter och statskontoret. En redogörelse för innehållet i dessa utlå-

tanden har lämnats av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i hans yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 22 januari 1926 i samband med avlåtandet till riksdagen av propositionen nr 103 angående ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden vid universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska institutet m. m., där departementschefen också upptagit nyssnämnda sakkunnigförslag till granskning. Den av de sakkunniga föreslagna s. k. förtidsproceduren vid besättandet av lediga professors- med flera befattningar blev sedermera realiserad genom kungörelserna den 22 december 1927 angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i statuterna den 28 januari 1916 för universiteten i Uppsala och Lund (nr 499) och angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i stadgarna den 28 januari 1916 för Karolinska mediko-kirurgiska institutet (nr 501).

Riksdagens vederbörande utskott har i grundlagsenlig ordning inhämtat utlåtanden över motionerna från universiteten i Uppsala och Lund, Karolinska mediko-kirurgiska institutet, Stockholms och Göteborgs högskolor samt kanslersämbetet för rikets universitet ävensom berett docentföreningarna vid universiteten tillfälle att inkomma med yttranden.

Ett studium av det akademiska befordringsväsendets historia ger vid handen dels att reformering av detsamma ett flertal gånger skett, dels att missnöjet är av gammalt datum.

Det bör ej förgätas, att de flesta utnämningar hava ett lugnt och normalt förlopp. Men tyvärr äro långa och upprivande strider förbundna med andra utnämningar och genom tidningar och broschyrer föras dessa fejder ut till allmänheten.

Enligt riksdagens mening är det icke möjligt att helt undkomma befordringsstrider, vilka förändringar som än vidtagas. En forskare, som kanhända en enda gång i livet ser en möjlighet att få en lång och kostsam vetenskaplig verksamhet erkänd och belönad genom ett läroämbete, har svårt att bedöma sina medsökandes förtjänster och myndigheternas utlåtande lika lugnt och objektivt, som han utför ett vetenskapligt arbete. Men om riksdagen anser det vara en utopi att vänta ett harmoniskt förlopp av varje professorsutnämning, så vore det orätt att döma alla befordringsstrider såsom grundade på allenast psykologiska förhållanden. Den vetenskapliga forskningens alltjämt fortgående expansion och differentiering leda till tvister, om en sökandes vetenskapliga produktion ligger inom ämnets sfär och på grund härav om hans alstring blivit i sakkunnigutredningen rättvist bedömd. Inom vissa vetenskaper bildas skolor, som inbördes bekämpa varandra. Vissa lokal- och personintressen vilja göra sig gällande och själva utnämningsproceduren är behäftad med drag, som inbjuda till erinringar. Allt detta synes riksdagen vara anledning nog att allvarligt överväga, om något kan göras för att ännu bättre än hittills tillgodose vetenskapens och rättvisans krav.

Det synes riksdagen, som om de inkomna yttrandena stödde påståendet, att vissa reformer inom befodringsväsendet äro behöfliga. I de föreliggande motionerna och de infortrade yttrandena beröras en hel mängd för riksdagen svårbedömliga förslag. Riksdagen har utan att ingå på någon kritik av dessa ansett sig kunna och böra begränsa sig till att angiva vissa allmänna riktlinjer för en utredning.

I sakkunnigeinstitutionen har det akademiska befodringsväsendet sin bästa garanti för att vetenskapens och objektivitetens krav skola iakttagas. Förr hade varje fakultet vid universiteten rätt att utse de sakkunniga. Numera utses dessa av större akademiska konsistoriet på förslag av fakultet eller sektion. Genom att överlåta valet åt konsistorium ville man avlägsna påtagliga risker för särintressen. Förslag har nu framställts såväl i en av de föreliggande motionerna som i ingivna yttranden att vid valet av sakkunniga samverkan skall ske mellan olika lärosäten, vid vilka en ledigförklarad professurs ämne är representerat. Olika tänkbara linjer äro angivna. Så hava exempelvis framställts förslag *dels* om en av de olika lärosätena sammansatt befodringsnämnd, vilken skulle utse sakkunniga, *dels ock* om att varje fakultet eller sektion skall föreslå sakkunniga, men konsistorium vid det lärosäte, där ämbetet skall besättas, äga att utse dem. Riksdagen har icke ansett sig böra angiva, till vilken form för samverkan utredningen skall syfta, men finner förslaget om dylik samverkan värt beaktande vid en blivande utredning.

Vid utredningen bör ock uppmärksamhet ägnas åt spörsmålet på vad sätt man må kunna utröna, huruvida jäv mot någon sakkunnig eller konsistoriemedlem anses förefinnas, liksom även åt det förhållandet, att en sökandes forskningsområde är så speciellt, att detsamma ej behärskas av de till sakkunniga föreslagna.

Av motioner och yttranden framgår, att man begärt, att en sökande skulle få ingiva påminnelser med anledning av de sakkunnigas utlåtande, innan myndigheterna intagit sin ståndpunkt. Riksdagen finner det berättigade i denna begäran böra tagas under övervägande vid utredningen.

Om det nuvarande behandlingssättet av ett befodringsärende i dess huvuddrag bibehålles, borde det undersökas, huruvida icke de sakkunnigas närvaro vid behandlingen kunde vara önskvärd. En ojämnhet mellan de sakkunniga kan nu så tillvida äga rum, som en professor kan vara med om att utse sakkunniga, själv tjänstgöra som sådan, sedan såsom fakultets- eller konsistorieledamot granska övriga sakkunnigas utlåtanden samt rösta om förslag. Så mycket större är möjligheten att så kan ske som den s. k. förtidsproceduren innebär, att professuren ledigförklaras, innan innehavaren nått pensionsåldern, varvid den avgående läraren ofta väljes till sakkunnig.

Riksdagen anser, att utredningen jämväl bör omfatta högskolorna i

Stockholm och Göteborg, helst som de examina, vilka där avläggas, äro likvärdiga med motsvarande universitetsexamina. Kanslersämbetet har visserligen avstyrkt utredning i fråga om högskolorna, men dessa högskolor själva hava icke haft någon erinran mot densamma.

Över huvud taget synes man vid en blivande utredning böra undersöka möjligheten av en förenkling av hela befodringsproceduren. 1918 års kommitté avsåg såväl förenkling som större snabbhet i professors-tillsättningen, men blott i sistnämnda avseende har kommitténs vilja förverkligats. Såväl i motionerna som i de inkomna yttrandena har man anvisat vägar till förenkling genom att antingen borttaga en instans eller att ersätta såväl fakultet som konsistorium med en enda ny instans. Riksdagen anser att vid utredningen bör undersökas möjligheten av förenkling, så mycket hellre som medlemmarna i fakultet (sektion) och konsistorium numera i regel icke äro sakkunniga inom det ämne, som den ledigförklarade professuren omfattar.

Slutligen har riksdagen uppmärksammat, att besvär förfarandet i praxis på olika sätt utbildats i Uppsala och Lund. Vid Lunds universitet avgives förklaring angående besvär över konsistoriets förslag av hela konsistoriet, medan i Uppsala allenast de ledamöter, som biträtt konsistoriets beslut, yttra sig över besvären. Riksdagen anser, att utredningen bör avse skapandet av likformighet i berörda avseende.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en utredning angående vissa reformer inom det akademiska befodringsväsendet med beaktande av vad riksdagen anför samt i den mån så erfordras för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Stockholm den 11 juni 1930.

Med undersåtlig vördnad.
